

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича (ID 12624),
д. ю. н., завідувачу кафедри публічного права
проф. КОВБАС Ігорю
Чернівецька область, Чернівецький район, 58002,
м. Чернівці, вул. І. Коцюбинського, 2

ВІДГУК

офіційного опонента – доцента кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»)

ЛОГОЙДИ Володимира Михайловича

на дисертацію ЦИМБАЛЮКА Андрія Ігоровича на тему:

«Правове регулювання криптовалют: порівняльно-правовий аналіз»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право») до разової спеціалізованої вченої ради (ID 12624) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича

4 травня 2026 р.

Ступінь актуальності обраної здобувачем теми дисертаційного дослідження

За даними сайту <https://www.coingecko.com> станом на день підготовки цього відгуку у світі обертається 17,47 тис. видів криптовалют, з щоденним оборотом торгів 53,5 млрд. дол. США та загальною капіталізацією ринку у 2,7 трильйони дол. США. Водночас, за даними *Global Crypto Adoption Index 2025*, що його щороку публікує аналітична компанія Chainalysis, Україна у 2025 році посіла 8-ме місце в глобальному індексі прийняття криптоактивів, а в рейтингу, скоригованому на кількість населення, наша країна впевнено посідає першу сходинку і такі провідні позиції (TOP-10) у сфері проникнення криптовалют Україна впевнено тримає вже понад десятиліття.

Проте, значний обсяг капіталізації ринку криптовалют та глибокий рівень їх проникнення у повсякденне життя значної кількості мешканців нашої країни поєднується з триваючим вже друге десятиліття недостатнім нормативно-правовим регулюванням обігу криптовалют в Україні, що створює неприйнятні ризики як для цивільного обігу, так і для

фінансової стабільності країни. Так, ухвалені влітку 2023 року зміни до Цивільного кодексу України щодо правового статусу цифрових речей є досить загальними і потребують деталізації в окремому законі. Водночас, ухвалений ще у лютому 2022 року профільний Закон України «Про віртуальні активи» залишається недіючим через наявну у ньому відкладальну умову (до набрання чинності законом про оподаткування операцій з криптоактивами, який ще так і не прийнятий парламентом). Ця недостатність правового регулювання накладається на рекодифікацію цивільного законодавства, що триває прямо зараз, а також на необхідність наближення законодавства України до *acquis* ЄС, з урахуванням того, що і європейське право у даній сфері правовідносин характеризується підвищеною динамікою, а це вже зробило Закон України «Про віртуальні активи» застарілим, хоча він ще не починав діяти. Окремим фактором швидкої архаїзації релевантних норм права є і триваючий швидкий технічний прогрес як самих криптовалют і суміжних цифрових явищ, так і методів роботи з ними.

За таких обставин актуалізація наявних наукових знань в галузі обігу криптовалют, з належною увагою не лише до національного законодавства України і доробку представників української юридичної науки, але і з застосуванням методів порівняльного правознавства (зادля запозичення передового іноземного досвіду) є важливим науковим завданням, покликаним надавати постійну теоретичну підтримку нормотворчим зусиллям держави. Цифрове середовище не зважає на державні кордони, тому автономне врегулювання правового статусу криптовалют, без урахування правових підходів ключових торговельних партнерів України, насамперед ЄС, здатне створити гострі правові колізії при здійсненні міжнародних торгових та фінансових операцій українських громадян та компаній. І хоча різними аспектами правового регулювання криптовалют українськими і іноземними науковцями останнім часом приділялася і продовжує приділятися значна увага, багато аспектів даної теми ще потребують наукових розвідок та фахової дискусії, що обумовлює істотний ступінь актуальності обраної здобувачем теми дисертаційного дослідження.

Відповідність проведених здобувачем досліджень затвердженій темі дисертації

Затверджена здобувачу тема дисертаційного дослідження сформульована як: «Правове регулювання криптовалют: порівняльно-правовий аналіз». Дослідження здобувача сконцентроване на питаннях з'ясування правової природи криптовалюти, зарубіжному досвіді правового регулювання віртуальних активів (у країнах Європи та країнах загального права), а також імплементації найкращих зарубіжних практик регулювання криптовалют і смарт-контрактів у правову систему України. В рамках дослідження здобувач розглянув віртуальні активи як об'єкт державного регулювання, проаналізував питання ліцензування надавачів

(провайдерів) послуг щодо віртуальних активів та пруденційного нагляду за ними, досліджував питання здійснення фінансового моніторингу операцій з криптовалютами та іншими віртуальними активами, запропонував дорожню карту гармонізації законодавства України про віртуальні активи з нормами європейського права, розробив власні пропозиції щодо оподаткування операцій з криптоактивами та щодо змін цивільного, адміністративного і фінансового законодавства у сфері обігу віртуальних активів.

Таким чином, проведені здобувачем дослідження відповідають затвердженій темі дисертації. Допущене здобувачем розширення сфери наукового дослідження, з виходом за межі затвердженої теми, буде прокоментовано опонентом у розділі щодо зауважень до змісту дисертації.

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень та їх наукова обґрунтованість, значення дослідження для науки і практики

Новизна та обґрунтованість здобутих автором дисертації наукових результатів зумовлені чітким формулюванням об'єкту і предмету дослідження, глибоким рівнем доведеності висновків, сумлінною підготовкою академічного тексту та врахуванням здобувачем вимог освітньо-наукової програми. Під час підготовки дисертації здобувачем використано майже три з половиною сотні джерел (як наукових публікацій, так і законодавчих актів та прикладів судової практики), що робить отримані результати всебічно обґрунтованими.

Дослідження питань правової регламентації обігу криптовалют активно здійснюються як в Україні, так і за кордоном, однак подані здобувачем для захисту результати дисертації вирізняються оригінальністю пропозицій та підходів і саме в такому вигляді не були опубліковані іншими дослідниками до цього, а отже дисертація має належний рівень новизни для висновку про її внесок в юридичну науку.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для подальших наукових розвідок щодо правового регулювання статусу і обігу криптовалюти, підготовки підручників та посібників для вищих навчальних закладів, а також для нормотворчої роботи. Дисертація також може бути використана у практичній діяльності, зокрема при кваліфікації спірних правовідносин щодо криптовалюти під час судового розгляду цивільних та адміністративних справ.

Особливу увагу варто звернути на наступні висновки, сформульовані автором, хоча деякі з них і є достатньо дискусійними:

➤ На основі порівняльного аналізу регуляторних моделей США та ЄС обґрунтовано, що в умовах децентралізованих фінансових технологій держава має не лише регулювати діяльність криптоактивних посередників (т. з. VASP – провайдерів послуг щодо віртуальних активів), але і делегувати їм ряд повноважень у сфері фінансового моніторингу.

➤ Запропоновано адаптивну модель правового регулювання ринку віртуальних активів в Україні, з відступленням від виключно європейського підходу до такого правового регулювання і пропозицією також адаптувати досвід країн загального права, зокрема в частині використання т. з. «регуляторних пісочниць», а також менш жорсткої системи регулювання ринку для стимулювання інновацій. При цьому автором пропонується поступова і обмежена транспозиція положень *acquis* ЄС в національне законодавство України, аби до введення з часом повного регуляторного навантаження дати розвинутися національним суб'єктам ринку і таким чином не допустити захоплення національного ринку віртуальних активів великими іноземними гравцями. У зв'язку з цим автором пропонується послідовна трансформація цивільного, податкового та інформаційного (ІТ) законодавства у три етапи згідно розробленої ним т. з. «дорожньої карти» гармонізації національного законодавства з правом ЄС.

➤ Пропонується відступити від панівної наразі цивілістичної концепції поширення на віртуальні активи режиму речі (т. з. категорія «цифрової речі») і розглядати їх як специфічне нематеріальне благо.

➤ Захищається позиція, згідно якої ключовими принципами сучасного цифрового права є верховенство права над кодом, технологічна нейтральність віртуальних активів та їх функціональна еквівалентність.

➤ У галузі оподаткування операцій з віртуальними активами обстоюється застосування моделі відкладеного оподаткування інвестиційного доходу, коли податкові зобов'язання по операціях з віртуальними активами нараховуються лише в момент їх обміну на фіатні кошти або товари і лише за умови такого обміну.

➤ Додатково обґрунтовується функціональна (за визначенням здобувача – функціонально-ризикова) класифікація віртуальних активів з їх поділом на токени грошей, токени активів та утилітарні токени.

Здобувачем у роботі також розглянуті питання правового регулювання смарт-контрактів (в т. ч. в аспектах верховенства права над кодом у разі виникнення технічних колізій, відповідності смарт-контрактів техніко-юридичним стандартам безпеки, використання їх як інструменту «спліт-платежу» для виконання сторонами контракту своїх податкових зобов'язань перед бюджетами та державними цільовими фондами тощо) і алгоритмічного управління децентралізованими автономними організаціями (DAO) по моделі функціонування товариств з обмеженою відповідальністю.

Таким чином, ознайомлення з дисертаційним дослідженням Цимбалюка Андрія Ігоровича дозволяє зробити висновок про те, що сформульовані у дисертації наукові висновки і пропозиції (рекомендації) мають ту міру достовірності і обґрунтованості, яка вимагається від наукових досліджень.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Здобувачем мета дослідження визначена як комплексне порівняльно-правове дослідження механізмів регулювання ринку криптовалют у зарубіжних юрисдикціях та формування на цій основі теоретико-прикладних засад адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу, що забезпечить баланс між стимулюванням цифрових інновацій та дотриманням вимог фінансової безпеки.

Текст дисертації відповідає визначеній дисертантом меті дослідження, яка, в свою чергу, співвідноситься з поставленими завданнями. Поставлені у вступі до дисертації завдання в цілому виконані. Результати виконання кожного з поставлених завдань зазначені у висновках до кожного з розділів основного тексту дисертації та до дисертації в цілому, що надає роботі характеру завершеної наукової праці.

З методологічної точки зору здобувачем у дисертації використані діалектичний, компаративістський, формально-юридичний методи та метод системного аналізу.

З огляду на тему дисертації базовим методом став порівняльно-правовий, який успішно застосований здобувачем, особливо у другому та третьому розділах основної частини дисертації при дослідженні законодавства країн загального права (США, Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії, Канади, Австралії і Нової Зеландії) та країн Європи, зокрема ЄС та ЄАВТ.

Допоміжні методи дослідження були використані для дослідження трансформації правових форм вартості в цифрову епоху (діалектичний метод, насамперед у першому розділі дисертації), аналізу чинного законодавства України та опрацювання пропозицій по внесенню змін до нього (формально-юридичний метод або метод тлумачення норм права, значною мірою у четвертому розділі), розгляді правового феномену смарт-контрактів (метод системного аналізу, насамперед перший розділ).

Обрану здобувачем методологію дослідження слід вважати релевантною для даної теми дисертації і такою, що забезпечила отримання здобувачем науково обґрунтованих результатів.

Дотримання здобувачем академічної доброчесності

У представлений здобувачем до захисту дисертації та наукових публікаціях здобувача опонентом не виявлено ознак плагіату, фабрикації, фальсифікації, що могли б поставити під сумнів самостійний характер роботи здобувача над текстом дисертаційного дослідження.

Дисертація містить посилання на використані джерела інформації та / або відповідних авторів у разі використання (обговорення) здобувачем ідей, розробок, тверджень, відомостей, думок інших дослідників (всього – 349 джерел). Посилання на джерело інформації здійснено у спосіб, що дає змогу виокремити внесок автора в академічному творі серед результатів інтелектуальної творчої діяльності інших осіб. При цьому обсяг запозичень не є надмірним, що дозволяє оцінити особистий внесок здобувача в загальний обсяг тексту дисертації як значний за обсягом і суттєвий за змістом.

Оцінка використання здобувачем систем штучного інтелекту для підготовки академічного тексту опонентом не здійснювалася, оскільки відповідні положення Закону України «Про академічну доброчесність» (зокрема ст. 29) на момент підготовки цього відгуку ще не набрали чинності.

Відтак, можна зробити висновок, що здобувач під час підготовки дисертаційного дослідження в цілому дотримався цінностей, принципів і правил академічної доброчесності, а також діючих на момент підготовки відгуку вимог законодавства України про авторське право та про академічну доброчесність.

Оцінка оформлення дисертації здобувачем

Структурно дисертація складається з титульного аркушу, анотації українською та англійською мовами, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків зі списками публікацій здобувача, що в цілому відповідає розділу II Вимог до оформлення дисертації (затв. наказом МОН України №40 від 12.01.2017).

Дисертація виконана українською мовою на 246 сторінках, мова дисертації коректна і зрозуміла. Авторський стиль відповідає вимогам науковості, а дисертації в цілому властива повнота, системність подання, логічна послідовність викладу матеріалу. Стиль, форма і зміст рукопису свідчать про професійність дисертанта, його схильність до наукового способу пізнання, вміння використовувати джерельну базу дослідження та формувати на основі її аналізу власні висновки.

Технічні вимоги до оформлення дисертації, встановлені Додатком 4 до Вимог до оформлення дисертації (затв. наказом МОН України №40 від 12.01.2017), здобувачем дотримані.

Структурні елементи дисертації оформлені у відповідності до правил, зазначених у розділі III Вимог до оформлення дисертації (затв. наказом МОН України №40 від 12.01.2017).

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях здобувача

Результати дисертаційного дослідження опубліковані здобувачем у 2024-2025 роках у трьох наукових статтях (видання категорії «Б») та у 2023-2025 роках у п'яти апробаційних публікаціях (тези виступів на міжнародних науково-практичних конференціях).

Зазначені публікації охопили питання:

- ✓ правових поглядів на технологію блокчейн та смарт-контракти в правовій системі України (стаття у виданні категорії «Б» «Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право»; тези виступів на міжнародних конференціях у м. Чернівці у 2023 – 2024 рр.) – публікація окремих положень першого розділу дисертації;
- ✓ моделей правового регулювання криптовалют в США та перспектив їх адаптації в Україні (стаття у виданні категорії «Б» «Аналітично-порівняльне правознавство»; тези виступу на міжнародній конференції у м. Чернівці у 2025 р.) – публікація окремих положень другого розділу дисертації;
- ✓ регулювання віртуальних активів і технологій блокчейн в ЄС і Україні: законодавчі новації (стаття у виданні категорії «Б» «Юридичний науковий електронний журнал»; тези виступу на міжнародній конференції у м. Мадрид у 2024 р.) – публікація окремих положень третього розділу дисертації;
- ✓ правового регулювання криптовалют в Україні: аналіз «матриці оподаткування» НКЦПФР та міжнародний контекст (тези виступу на міжнародній конференції у м. Чернівці у 2025 р.) – публікація окремих положень четвертого розділу дисертації.

Таким чином, здобувачем у наукових та апробаційних публікаціях висвітлені положення всіх структурних компонентів дисертаційного дослідження, мінімальна кількість публікацій у наукових фахових виданнях України забезпечена (п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затв. постановою КМ України №44 від 12.01.2022), структура і зміст публікацій відповідають звичайним вимогам до публікацій результатів дисертаційних досліджень, що дає можливість здійснювати публічний захист дисертації.

Разом з тим опонент вважає за необхідне відзначити, що тематика наукових статей переважно дублюється з апробаційними публікаціями, що є методологічно недоречним – дисертація містить цікаві положення по правовому регулюванню не лише в США і країнах Європи, але і в інших країнах світу (наприклад, Канада, Австралія та Нова Зеландія), які можна було використати для формування тез виступів на міжнародних конференціях, аби більш широко інформувати наукову громадськість про результати роботи і уникнути дублювання публікацій.

Зауваження до дисертації та її дискусійні положення

Відзначаючи в цілому глибокий рівень опрацювання наукової проблеми здобувачем, слід все ж звернути увагу на окремі прогалини чи недоліки в поданій до захисту роботі та спірні положення проведеного дисертаційного дослідження, які потребують поглибленої наукової дискусії і подальших наукових розвідок. Зокрема:

1. Затверджена здобувачу тема дисертації обмежена компаративістським дослідженням правового регулювання криптовалют. Разом з тим, значної уваги як в тексті роботи, так і у висновках до неї приділено правовому регулюванню смарт-контрактів як особливої електронної форми правочинів. Безперечно, категорії «криптовалюта» і «смарт-контракт», як явища однієї фінансово-технологічної сфери, достатньо тісно пов'язані, в т. ч. нерідко операції з криптовалютою опосередковуються смарт-контрактами. Більше того, зростаюча роль смарт-контрактів у цивільному обігу (не лише криптовалюти) в принципі вимагає їх всебічного вивчення і належної правової регламентації як таких. І все ж це окремі цивільно-правові феномени, а відтак, з огляду на тему роботи, слід констатувати певне відхилення дисертанта від поставлених на початку дисертації завдань дослідження. Щоправда таке відхилення відбулося у бік розширення, а не звуження наукового пошуку, тому вказаний недолік не є критичним для досягнення мети написання дисертації, а швидше має методологічний характер.

Аналогічний висновок можна зробити і щодо пропозицій автора стосовно розширення сфери застосування блокчейн-технологій у сфері публічного адміністрування – це доречно і правильно, але теж виходить за межі теми дисертації. Також, за наслідками ознайомлення з поставленими здобувачем у вступі дисертації завданнями можна ще раз зустрітися з цією проблемою, коли автор вважає доречним з'ясовувати правову природу не лише криптовалют, але віртуальних активів (що, загальновизнано, є суттєво ширшим поняттям, на це у роботі звертає увагу і сам здобувач), як і визначати особливості фінансового моніторингу віртуальних активів, а не лише криптовалют.

Крім вищезазначеного виходу дисертанта за межі затвердженої теми, окремо хотілося б звернути увагу на те, що навіть без такого виходу сформульована тема виглядає максимально широкою і передбачає міждисциплінарний характер проведеного дослідження (в межах галузі знань 08 «Право») – в роботі розглядаються і питання правової природи криптовалюти як об'єкта цивільних прав, і питання оподаткування, і питання ліцензування провайдерів операцій з віртуальними активами, і побудова інституційної моделі адміністративного регулювання ринку, і ряд інших питань. Звичайно, перехід при підготовці докторів філософії від конкретних спеціальностей до загальногалузевого підходу має і певні плюси, оскільки міждисциплінарний погляд на правові проблеми може бути і часто є корисним. Однак у даному випадку максимально широке формулювання теми, яке вимагає комплексного обговорення питань цивільного, адміністративного, фінансового права тощо, на думку опонента, з огляду на об'єктивні обмеження по допустимому розміру академічного тексту, не сприяє детальному вивченню всіх аспектів даного правового явища.

2. Сучасний історичний етап характеризується зменшенням відставання країн, що розвиваються, від т. з. «розвинених» країн, зокрема і в частині інформаційних технологій, які, на відміну від створення матеріальної бази мікроелектроніки, не потребують значних капіталовкладень і високого рівня промислового та інженерно-технічного розвитку. Відтак, концентрація уваги здобувача при здійсненні порівняльно-правового дослідження виключно на країнах Європи та країнах т. з. «загального» права (США, Сполучене Королівство, Канада, Австралія та Нова Зеландія) дещо збіднює результати роботи.

По-перше, це навіть не всі «розвинені» країни – такі країни як Японія, Південна Корея, Ізраїль, Сингапур характеризуються не лише суттєвим рівнем проникнення криптовалют у повсякденне життя, але і цікавими підходами до їх правового регулювання (особливо це справедливо щодо Японії). По-друге, досвід інших регіонів планети (Азія, Африка, Латинська Америка) та інших правових сімей (мусульманське право, системи традиційного права, специфіка країн колишнього СНД) також є достатньо інформативним, тому рішення автора про самообмеження при дослідженні іноземного досвіду навряд чи є методологічно виправданим. Так, наприклад, цікавим для дослідження і висновків, з огляду на вже певний тривалий час практичного застосування, був би досвід таких країн Сальвадор та Центрально-Африканська Республіка, які визнали за криптовалютою біткоїн (BTC) статус законного платіжного засобу (т. з. legal tender), тобто надали BTC офіційний статус і прирівняли до фіатної валюти. У цьому контексті можна було б, наприклад, провести дослідження і подальшу наукову дискусію щодо питання, чи виправдала себе така державна політика, які її переваги / недоліки, які проблеми у правозастосуванні це можливо викликало. Також, враховуючи специфіку правового регулювання криптовалют в Сальвадорі і ЦАР, слід критично сприймати пропозиції автора

(висновки до розділу 1) щодо відображення у пропонованій дефініції криптовалюти такої кваліфікаційної ознаки як «не гарантується жодною державою».

3. Здобувач пропонує (зокрема у висновках до розділів 1 і 4, а також по тексту вказаних розділів) закріпити особливий статус віртуальних активів як об'єктів цивільних прав, зокрема пропонує доповнити ст. 177 ЦК України окремою категорією «цифрові (віртуальні) активи» чи «крипто активи» або внести зміни у ст. 179 ЦК України щодо визначення режиму обігу цифрових речей і ст. 190 ЦК України щодо включення крипто активів у поняття «майно».

Дисертаційне дослідження, наскільки можна зрозуміти, готувалося здобувачем з 2022 року, зокрема зазначений розділ 1, очевидно, опрацьовувався хронологічно першим. У зв'язку з цим дисертант на момент підготовки розділу ще не міг знати, але згодом при фіналізації роботи проігнорував зміни до ЦК України, які були ухвалені у серпні 2023 року і набули чинності у вересні 2023 року, а саме: нову редакцію ст. 177 ЦК України, до якої вже було введено поняття цифрової речі, і нову ст. 179¹ ЦК України, яка більш детально розкриває зміст цього об'єкту цивільних прав (тобто не здійснив після набрання чинності Законом України №3320-IX від 10.08.2023 адаптацію тексту дисертації до змінених положень чинного законодавства). Увага до актуального стану чинного законодавства у даному випадку потребувала б або відмови від зроблених здобувачем висновків до розділів 1 і 4 дисертації (як таких, що втратили актуальність), або поглибленого пояснення здобувачем того, чим його пропозиція відрізняється від наявного стану законодавства і панівної правової доктрини, що саме вона пропонує змінити, у чому саме здобувач із законодавцем та розробниками Закону №3320-IX від 10.08.2023 не згідний.

Аналогічно у тексті висновків до розділу 1 зазначено, що Закон України «Про віртуальні активи» потребуватиме приведення у відповідність до Регламенту (ЄС) 2023/1114 Європейського парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про ринки криптоактивів, яким вносяться зміни до Регламентів (ЄС) № 1093/2010 та № 1095/2010 і Директив 2013/36/ЄС та (ЄС) 2019/1937 (т. з. Регламент MiCA), щойно останній **набуде** чинність (стор. 72) – однак він станом на момент пред'явлення роботи до захисту вже набув чинності (формально 29.06.2023, тобто на 20-й день після його офіційної публікації в «Офіційному журналі ЄС» 09.06.2023, однак повністю дата імплементації всіх частин Регламенту – 30.12.2024). Тобто цей аспект також потребував динамічної апроксимації дисертаційного дослідження до зміни нормативного поля.

У контексті постійної актуалізації знань також варто звернути увагу на використання автором по тексту дисертації застарілого терміну *acquis communautaire* (що означає «правове надбання Співтовариства»), який використовувався під час існування Європейського Економічного Співтовариства (до листопада 1993 р.) замість актуального *acquis ЄС* («правове

надбання Союзу»), який офіційно використовується в ЄС після укладення Договору про Європейський Союз (м. Маастрихт, 1992).

Варто згадати і про розробку проєкту нового Цивільного кодексу України, що нещодавно був прийнятий українським парламентом у першому читанні. Хоча цей документ ще остаточно не затверджений і проходив підготовчі процедури вже в завершальний період роботи здобувача над дисертацією, ймовірно доречним було зробити у дисертації короткий огляд нормативних підходів проєкту ЦК України (Кодексу права приватного) до правового регулювання цифрових речей, в т. ч. криптовалют. Було б цікаво ознайомитися з відповідними поглядами здобувача під час публічного захисту дисертації.

4. Дискусійним є пропонований здобувачем підхід до удосконалення нормативно-правового регулювання обігу криптовалют в Україні. Автор пропонує здійснити комбінований підхід до врегулювання цього явища, використовуючи не лише Регламент МіСА, але і досвід США, аргументуючи це надмірною жорсткістю правового регулювання криптовалют в праві ЄС і віддаючи перевагу американській гнучкості і здатності адаптуватися до нових форм цифрових активів.

По-перше, необхідність наближення законодавства України до *acquis* ЄС є міжнародним зобов'язанням нашої країни в силу вимог Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, тому вибірковість такого наближення виглядає дещо суперечливо. Тим більше вона виглядає неоднозначно з огляду на те, що норми Регламентів ЄС є нормами прямої дії і неповнота наближення законодавства при вступі України до цього блоку одразу створить правові колізії між національним і наднаціональним законодавством (якщо взагалі неповнота наближення законодавства не стане перешкодою для успішного завершення переговорів щодо вступу України в ЄС).

По-друге, автор обмежився загальною констатацією доцільності запозичення «гнучкості» і «адаптивності» законодавства США, однак у висновках дисертації не пропонує конкретних кроків – які саме конкретні норми і елементи законодавства США у сфері регулювання обігу криптовалют слід імплементувати в українську національну правову систему. Адже значною мірою ця гнучкість і адаптивність ґрунтується на тому, що США взагалі не поспішали розробляти і приймати деталізоване законодавство щодо криптовалют, віддаючи перевагу варіанту, коли спочатку ринок розвивається шляхом саморегулювання, потім його коригує судова практика і лише потім окремі найвдаліші рішення знаходять своє закріплення у нормативній базі спочатку рівня штатів, а згодом – федерального рівня. Україна з її паузою у набранні чинності Законом України «Про віртуальні активи» практично і так живе в цій парадигмі (хоча і не через свідомий вибір, а через суперечки навколо оподаткування

віртуальних активів), однак при розгляді національної правової ситуації автор відсутність поспіху з нормативним врегулюванням обігу криптовалют критикує, тоді як аналогічний досвід США щодо відсутності щільного регулювання вважає проявом гнучкості (що справді так) і таким, що заслуговує на схвалення.

У цьому контексті хотілося б під час публічного захисту дисертації почути більш детальні коментарі здобувача щодо того, які саме конкретні елементи правового регулювання обігу криптовалют в США (наприклад, щодо ліцензування операцій, пруденційного нагляду, оподаткування, фінансового моніторингу, правового статусу криптовалюти як об'єкта цивільних прав тощо) доречно запозичити в національну практику в нашій країні і наскільки це буде узгоджено із зобов'язаннями України по наближенню її законодавства до *acquis* ЄС (зокрема Регламенту MiCA), аби не викликати ускладнень у процесі євроінтеграції України.

5. У висновках автор дисертації пропонує модифікацію інституційної системи адміністративного регулювання обігу віртуальних активів, зокрема пропонує створення єдиного регулятора ринку – Національного агентства з цифрових активів, оскільки (на думку здобувача) наразі часто має місце конфлікт компетенцій між Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, іншими регуляторами. Подібна пропозиція є дуже дискусійною і її користь – неочевидною. У цьому контексті хотілося б побачити виклад позиції здобувача щодо наступних аспектів:

➤ Для чого потрібне створення Національного агентства з цифрових активів як регулятора ринку віртуальних активів в умовах, коли вже існує Міністерство цифрової трансформації України з аналогічною компетенцією? Яким чином повинна бути розподілена компетенція між цими двома регуляторами?

➤ Якщо зосередити все державне регулювання (ліцензування, моніторинг, нагляд) за відповідними суб'єктами ринку в запропонованому Наагентстві, вилучивши відповідні повноваження НКЦПФР, НБУ і Мінцифри, чи не призведе це до прогалин у державному надгляді за фінансовими ринками з боку НКЦПФР та НБУ (з огляду на лише технологічному фокусі уваги пропонованого до створення Наагентства) або, навпаки, чи не створить нові сфери дублювання функцій державних органів, замість ліквідованих? Адже паралельно здобувач пропонує розширити компетенцію НБУ щодо класифікації криптоактивів в цілях валютного регулювання і регулювання платіжних систем, а також створити при НКЦПФР комітет з криптоактивів і надати НКЦПФР повноваження по ліцензуванню суб'єктів ринку і нагляду за ними.

6. Пропонуючи введення моделі оподаткування операцій з криптовалютою з використанням т. з. принципу «відкладеного моменту оподаткування», за якого податок сплачується лише при спробі виведення криптовалюти у фіат, здобувач слідує популярному у

ряді країн підходу визначення податкових наслідків лише у «точці виходу» (тому що волатильність вартості криптовалюти навіть протягом доби в іншому разі призводила б до потреби постійної переоцінки фінансових результатів і це позбавляє відповідні господарські операції передбачуваності). Пропонована здобувачем модель, безперечно, сприятиме бурхливому розвитку операцій з криптовалютою через, по суті, пільговий режим їх оподаткування. Проте варто отримати розгорнуте пояснення пропозицій здобувача, зокрема :

➤ вони передбачають такий підхід лише для операцій з обміну одних криптовалют на інші чи для будь-яких операцій з використанням криптовалюти, адже по тексту роботи автор також пропонує модель «відкладеного моменту оподаткування» не лише для т. з. «виходу у фіат», але і для «виходу в товари» ? Яким чином здобувач пропонує оподатковувати реалізацію товарів / робіт / послуг на боці їх продавця з розрахунками за них у криптовалюти, якщо її еквівалент у фіатній валюті дуже динамічний навіть протягом операційного дня і це сильно ускладнює визначення бази оподаткування оборотів з реалізації товарів / робіт / послуг ?

➤ чи не створить модель «відкладеного моменту оподаткування» штучні стимули для масової відмови від використання фіатної валюти, зокрема у фінансових операціях, задля податкової оптимізації і, як наслідок, до підриву впливу держави на грошово-кредитну систему країни та створення серйозної загрози фіскальним інтересам ? Адже, на відміну від інших активів, криптовалюта за своїм призначенням по суті є приватними грошима і у цьому статусі (за умови зменшення волатильності) здатна максимально замінити кошти фіатні.

7. Дискусійними також є пропозиції здобувача щодо внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо введення в їх особливу частину нових складів правопорушень, як-то: шахрайство з криптовалютою, несплата податків з криптооперацій, відмивання доходів від віртуальних активів (висновки до розділу 1, стор. 74-75). З роботи незрозуміло, яка практична потреба у такій диференціації, адже об'єкт суспільно-небезпечного посягання і рівень суспільної небезпеки по суті залишається одним і тим самим, незалежно від того, використовуються для протиправної поведінки фіатні гроші чи криптовалюта (ухилення від сплати податків через це не перестає бути ухиленням, шахрайство – шахрайством, а легалізація незаконно одержаних коштів – легалізацією). Відтак, ця пропозиція потребує додаткового теоретичного обґрунтування здобувачем під час публічного захисту.

Разом з тим, коментовані вище окремі недоліки та дискусійні аспекти дисертації не дають підстав для твердження про недостатність її наукового рівня і не перешкоджають загальному висновку про можливість оцінити загальну компетенцію здобувача і проведене ним наукове дослідження як такі, що відповідають вимогам до присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі права.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

За наслідками ознайомлення з дисертаційним дослідженням Цимбалюка Андрія Ігоровича на тему: «Правове регулювання криптовалют: порівняльно-правовий аналіз», представленого до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» разовій спеціалізованій вченій раді (ID 12624), створеній Чернівецький національним університетом імені Юрія Федьковича, слід зробити наступні висновки:

1. Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому, в межах поставлених завдань, отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення проблеми правового регулювання криптовалюти, з урахуванням передового світового досвіду. По всіх поставлених здобувачем завданням зроблені відповідні висновки.

2. Дисертантом опрацьовано велику кількість джерел інформації: вітчизняної та закордонної фахової літератури, наукових та науково-практичних публікацій, нормативно-правових актів та прикладів судової практики по темі дисертації. Наявні теоретичні позиції були піддані критичному аналізу з підготовкою на цій основі пропозицій по удосконаленню нормативно-правової бази України.

3. Основні положення дисертації, що представлені на захист, відображені в опублікованих здобувачем наукових статтях, кількість і якість яких в цілому відповідає діючим вимогам щодо публікації результатів дисертаційного дослідження, зокрема передбаченим пунктами 8-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затв. постановою КМ України №44 від 12.01.2022).

4. Аналіз тексту дисертації та наукових публікацій здобувача свідчить про відсутність порушень ним академічної доброчесності. Дисертація містить посилання на використані джерела інформації та / або відповідних авторів у разі використання (обговорення) здобувачем ідей, розробок, тверджень, відомостей, думок інших дослідників.

5. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам, в т. ч. передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017.

Враховуючи вищенаведене, вважаю, що дисертація Цимбалюка Андрія Ігоровича на тему: «Правове регулювання криптовалют: порівняльно-правовий аналіз», представлена до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» разовій спеціалізованій вченій раді (ID 12624), створеній Чернівецький національним університетом імені Юрія Федьковича, за змістом, обсягом,

оформленням, науковою новизною і значенням отриманих результатів відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) (затв. постановою КМ України №261 від 23.03.2016, в редакції постанови КМ України №502 від 19.05.2023), Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затв. постановою КМ України №44 від 12.01.2022), Вимогам до оформлення дисертації (затв. наказом МОН України №40 від 12.01.2017), а її автор – Цимбалюк Андрій Ігорович – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»).

Офіційний опонент:

**Доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
доктор філософії (галузь знань 08 «Право»,
спеціальність 081 «Право»)**

Володимир ЛОГОЙДА

**Володимир
ЛОГОЙДА**

Автор цифрового
підпису Володимир
ЛОГОЙДА
Дата: 2026.05.04
12:50:47 +03'00'